

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

*«Αφηγηματική Ικανότητα Παιδιών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος:
Μελέτη Περίπτωσης».*

«Narrative Ability of Children with Autism Spectrum Disorder: Case Study».

της

Δωρή Σταυρούλας

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής:

1^η επιβλέπουσα: Γαβριηλίδου Ζωή, Καθηγήτρια Τ. Ε. Φ. Δ. Π. Θ

2^{ος} επιβλέπων: Γαλαντόμος Ιωάννης, Επίκουρος Καθηγητής Τμήματος Μεσογειακών
Σπουδών Πανεπιστημίου Αιγαίου

3^η επιβλέπουσα: Μητσιάκη Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια Τ. Ε. Φ. Δ. Π. Θ.

Αθήνα, 2018

Περίληψη

Η παρούσα εργασία αποτελεί μελέτη περίπτωσης που πραγματεύεται την αφηγηματική ικανότητα ενός παιδιού με αυτισμό καθώς και τις διαφοροποιήσεις που αυτή παρουσιάζει σε σχέση με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, η έρευνα της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής πραγματοποιήθηκε σε έναν μαθητή δημοτικού με αυτισμό, ο οποίος αξιολογήθηκε με την χρήση ορισμένων εργαλείων. Τα εργαλεία που αξιοποιήθηκαν ήταν: η Δοκιμασία Εκφραστικού Λεξιλογίου (Βογινδρούκας, Πρωτόπαπας, Σιδερίδης, 2009), η Δοκιμασία Γλωσσικής Αντίληψης και Έκφρασης (Βογινδρούκας, Γρηγοριάδου, Καμπούρογλου, 2009), οι Εικόνες Δράσης (Βογινδρούκας, Πρωτόπαπας, Σταυρακάκη, 2009), the Sally Anne test (Baron-Cohen, Leslie, Frith, 1985), the Strange Stories (Baron-Cohen, Jolliffe, Mortimore, & Robertson, 1997, Kaland et al., 2005 στο White, Hill, Happe, Frith, 2009), ενώ τέλος, για την κατεξοχήν αξιολόγηση της αφηγηματικής ικανότητας χρησιμοποιήθηκε το Main test (Gagarina et. Al, 2012). Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι ο μαθητής με αυτισμό βρίσκεται εντός φυσιολογικού εύρους όσον αφορά το εκφραστικό του λεξιλόγιο. Ακόμη, έχει ελλείμματα σε επίπεδο κατανόησης της πνευματικής κατάστασης των άλλων, ενώ σχετικά με την αφηγηματική του ικανότητα –παρόλο που αυτή συμπεριλαμβάνει τα επιμέρους επεισόδια της ιστορίας εικόνων που του παρατίθεται- φαίνεται ότι αυτά δεν συνδέονται επαρκώς μεταξύ τους τόσο σε επίπεδο χρονικής συνάφειας, όσο και σε επίπεδο αιτιολόγησης της εκάστοτε κατάστασης. Το μέγεθος της αφήγησης του μαθητή με αυτισμό δεν διέφερε από αυτό των συνομηλίκων του, ενώ χαρακτηριστικό ήταν ότι ο λόγος της ομιλίας του ήταν τηλεγραφικός και περιεκτικός. Το ύφος του από την άλλη ήταν κατά κύριο λόγο αυστηρό, διαδικαστικό και μία μόνο φορά ο τόνος της ομιλίας του φάνηκε να γίνεται πιο «παιχνιδιάρικος».

Λέξεις- κλειδιά

Αυτισμός, Αφήγηση, Αφηγηματική Ικανότητα, Διήγηση, Αναδιήγηση.

Abstract

This master thesis is about the narrative ability of individuals –and especially children- with autism spectrum disorder. It also studies the differences that this ability presents in relation to typical children. In particular, the research of this postgraduate dissertation was conducted in a primary school student who was evaluated with the use of certain tools. The tools that were employed were: Expression Vocabulary Test (Vogindroukas, Protopapas, Sideridis, 2009), Linguistic Conception and Expression Test (Vogindroukas, Grigoriadou, Kampouroglou, 2009), The Action Images (Vogindroukas, Protopapas, Stavrakaki, 2009), the Sally Anne test (Baron-Cohen, Leslie, Frith, 1985), the Strange Stories (Baron-Cohen, Jolliffe, Mortimore, & Robertson, 1997, Kaland et al., 2005 to White, Hill, Happe, Frith, 2009), while the Main Test (Gagarina et. Al, 2012) was used to assess the narrative ability. The results showed that the student with autism –given his age- is within the normal range of the expressive vocabulary. Moreover, he has deficits in the level of understanding the mental state of others, and also his narrative ability – although it includes the individual episodes of the story of images that he is quoted- seems to be inextricably linked to each other, both in terms of temporal sequence, and at the level of justification of the situation. The produced speech of the narrative of the student with autism did not differ in size from that of his peers, when another characteristic of his speech is that it was telegraphic and comprehensive. On the other hand, his speech was mostly monotonous and only once his tone seemed to be more relaxed.

Key-words:

Autism, Narration, Narrative Ability, Retelling a Story.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

American Psychiatric Association, (DSM-5) 2013.

Baron-Cohen S., Leslie A. M., Frith U. (1985). "Does the autistic child have a "theory of mind"?" Elsevier B. V. *Vol. 21 (1): 37–46*. doi:10.1016/0010-0277(85)90022-8.

Bennett P. (2010), *Κλινική Ψυχολογία και ψυχοπαθολογία*. Αθήνα: Πεδίο.

Bruner J. (1990). *Acts of Meaning*, United States of America: Harvard University Press.

Capps L., Losh M., Thurber C. (2000). "The Frog Ate The Bug And Made His Mouth Sad". Narrative Competence In Children With Autism. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *Vol. 28, No. 2, 2000, pp. 193–204*.

Carpenter L. (2013), *DSM-5 Autism Spectrum Disorder, Guidelines & Criteria Exemplars*, PhD, Medical University of South Carolina.

Colle L., Baron-Cohen S., Wheelwright S., K. J. van der Lely H. (2007), Narrative Discourse in Adults with High-Functioning Autism or Asperger Syndrome. *Springer Science+Business Media, LLC 2007, J Autism Dev Disord (2008) 38:28–40*, DOI 10.1007/s10803-007-0357-5.

Diehl J., Bennetto L., Carter Young E. (2006). Story Recall and Narrative Coherence of High-Functioning Children with Autism Spectrum Disorders. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *Vol. 34, No. 1, February 2006, pp. 87–102*. DOI: 10.1007/s10802-005-9003-x.

Gagarina N., Klop D., Kunnari S., Tantele K., Välimaa T., Balčiūnienė I., Bohnacker U. & Walters J. (2012). MAIN: Multilingual Assessment Instrument for Narratives, *ZAS Papers in Linguistics* 56. Berlin: ZAS.

Gagarina N., Klop D., Kunnari S., Tantele K., Välimaa T., Balčiūnienė I., Bohnacker U. & Walters J. (2015). Assessment of Narrative Abilities in Bilingual Children. In Sharon

Armon-Lotem, Jan de Jong & Natalia Meir (eds.), *Assessing Multilingual Children*, pp. 243-269. Bristol: Multilingual Matters.

Hedberg, N. L. & Stoel-Gammon, C. (1986). Narrative analysis: Clinical procedures. *Topics in Language Disorders*, 7(1), 58-69.

Hedberg, N.L. & Westby, C.E. (1993). *Analyzing storytelling skills Theory to Practice*. Tucson, AZ: Communication Skill Builders.

Hipfner-Boucher, K., Milburn, T., Weitzman, E., Greenberg, J., Pelletier J., & Girolametto L. (2014). Relationships between preschoolers' oral language and phonological awareness. *First Language*, 34, 178–197.

<https://el.wikipedia.org>.

Kauschke C., van der Beek B., Camp- Becker I. (2016). Narratives of Girls and Boys with Autism Spectrum Disorders: Gender Differences in Narrative Competence and Internal Stat Language. Springer Science+Business Media New York, J Autism Dev Disord 46:840–852, DOI 10.1007/s10803-015-2620-5.

Losh M., Capps L. (2003). Narrative Ability in High-Functioning Children with Autism or Asperger's Syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. Vol. 33. No. 3. 239-251, June 2003.

Manolitsi M. & Botting N. (2011). *Child Language Teaching and Therapy. Language abilities in children with autism and language impairment: using narrative as a additional source of clinical information*, Journal of SAGE 27 : 39. DOI: 10.1177/0265659010369991.

Piaget, J. (1957). *Construction of reality in the child*. London: Routledge & Kegan Paul.

Piaget, J. (1958). The growth of logical thinking from childhood to adolescence. *AMC*, 10, 12.

Robins D., Fein D., Barton M. (2009). Modified Checklist for Autism in Toddlers. Hellenic Translation by Dr Panagiota Pervanidou, MD and Dr George P. Chrousos, MD, Developmental and Behavioral Pediatrics Unit, First Department of Pediatrics, Athens

University Medical School, "Aghia Sophia" Children's Hospital, Athens, Greece, (2009), with permission from the authors. www.mchatscreen.com.

Syriopoulou- Delli C. (2016), Application of the Theory of Mind, Theory of Executive Functions and Weak Central Coherence Theory to Individuals with ASD, *Journal of Educational and Developmental Psychology*, (7), 1-22, 10.5539/jedp.v7n1p102.

White S., Hill E., Happe F., Frith U., (2009). Revisiting the Strange Stories: Revealing Mentalizing Impairments in Autism. *Child Development*, Volume 80, Number 4, Pages 1097–1117.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Αλεξόπουλος Χ. (2001). *Διερεύνηση κατανόηση και λαθών στο μορφο-συντακτικό επίπεδο της γλώσσας*. Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αθήνα: Ελλάδα.

Βαρβέρης Α. (2015). *Θεωρία του Νου, Θεωρία της Εκτελεστικής Δυσλειτουργίας και θεωρία της Αδύναμης Κεντρικής Συνοχής των ατόμων με αυτισμό. Μια διερευνητική μελέτη*. Μεταπτυχιακή διατριβή. Θεσσαλονίκη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας: Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής.

Βογινδρούκας Ι., Γρηγοριάδου Ε., Καμπούρογλου Μ., (2009). *Δοκιμασία Γλωσσικής Αντίληψης και Έκφρασης*. Κρήτη: Γλαύκη.

Βογινδρούκας Ι., Πρωτόπαπας Α., Σιδερίδης Γ., (2009). *Δοκιμασία Εκφραστικού Λεξιλογίου*. Κρήτη: Εκδόσεις Γλαύκη.

Βογινδρούκας Ι., Πρωτόπαπας Ε., Σταυρακάκη Σ., (2009). *Εικόνες Δράσεις*. Κρήτη: Εκδόσεις Γλαύκη.

Γούτσος Δ. (2012). *Γλώσσα. Κείμενο, ποικιλία, σύστημα*. Αθήνα: Κριτική.

Δεπάστας Χ. (2017). Τοξικοί παράγοντες και αυτισμός. *Το βήμα Του Ασκληπιού*, 16(3), 145-159, doi: 10.5281/zenodo.821622.

Δράκος Γ. (2003). *Ειδική παιδαγωγική των προβλημάτων λόγου και ομιλίας*. Αθήνα: Ατραπός.

Καλαντζής Κ. (2011), *Διαταραχές του Λόγου στην Παιδική Ηλικία, Φωνή-Ομιλία, Ανάγνωση- Γραφή*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Καλύβα Ε. (2005), *Αυτισμός Εκπαιδευτικές και Θεραπευτικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Κανέλλου Μ., Κορβέση Ε., Ράλλη Α., Μουζάκη Α., Αντωνίου Φ., Διαμαντή Β., Παπαϊωάννου Σ., (2016), Οι αφηγηματικές δεξιότητες σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, *Προσχολική & Σχολική Εκπαίδευση*, 4(1), σελ. 35-67, doi: <http://dx.doi.org/10.12681/rpej.207>.

Καραδημούλα Δ. (2010), Θεωρία του Νου και αποδοχή από τους συμμαθητές σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, Αδημοσίευτη έρευνα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

Κλαίρης Χ. (2007). *Λειτουργική Γλωσσολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ματσαγγούρας Η. (2007), *Σχολικός Εγγραμματισμός*, Αθήνα: Γρηγόρης.

Μότσιου Ε. (2017), *Εισαγωγή στην ανάπτυξη της γλώσσας*, Θεσσαλονίκη: UNIVERSITY STUDIO PRESS, Εκδόσεις Επιστημονικών Βιβλίων και Περιοδικών.

Μπαλδιμτσή Ε. (2017). *Narrative discourse and Theory of mind as measures of Autism Spectrum Disorders*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ). Θεσσαλονίκη: Ελλάδα.

Νάνου Α. (2004). *Εκπαιδευτικό πρόγραμμα ανάπτυξης του αφηγηματικού λόγου μέσω στρατηγικών σε παιδιά προσχολικής ηλικίας που παρουσιάζουν αναπτυξιακές διαταραχές λόγου*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη: Ελλάδα.

Νημά Ε. (2004). Γλωσσική ανάπτυξη και διδασκαλία. *Επιστημονικό βήμα*, 3, 15-29.

Νότας Σ. (2005). *Το Φάσμα του αυτισμού Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές*. Λάρισα: έλλα.

Παπαηλίου Χ. (2005), *Η ανάπτυξη της γλώσσας*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Παυλίδου Θ. Σ. (2008). *Επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Πολεμικός Ν., Καϊλά Μ. κ.α. (2010), *Εκπαίδευση παιδιών με ειδικές ανάγκες. Μια πολυπρισματική προσέγγιση*. Αθήνα: Πεδίο.

Πολίτης Π. (χ.χ.), *Αφήγηση*, Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός, Ανακτήθηκε 9/5/2018 από Komvos.edu.gr.

Πολίτης Π. (χ.χ.), *Προφορικός και Γραπτός Λόγος*, Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός, Ανακτήθηκε 9/5/2018 από Komvos.edu.gr.

Σέμογλου Ου. (χ.χ.), *Γλώσσα της εικόνας στην Εκπαίδευση*, Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός, Ανακτήθηκε 6/5/2018 από Komvos.edu.gr.

Flavell, J. H. (1992). Γνωστική Ανάπτυξη: Παρελθόν, Παρόν, Μέλλον στο Μ. Σόλμαν, *Αναπτυξιακή Ψυχολογία Παρελθόν, Παρόν, Μέλλον* (σελ. 575-592). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

Σοφιάδη Α. (2013). *Μελέτη της σύνδεσης της γλώσσας που χρησιμοποιούν τα παιδιά με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό/σύνδρομο Asperger για τις νοητικές καταστάσεις και της γλώσσας που χρησιμοποιούν οι μητέρες*. Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Σχολή Επιστημών του Ανθρώπου Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής: Βόλος.

Σταμούλη Α. (2015). Μεταγνωστικές δεξιότητες, εμπειρίες και το αίσθημα αυτοαποτελεσματικότητας στον γραπτό λόγο: η μελέτη περίπτωση ενός μαθητή με υψηλή λειτουργικότητα. *Πρακτικά 5^{ου} Πανελληνίου Επιστημών Εκπαίδευσης*. Τόμος 2015, Αρ. 2. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τομέας Ειδικής Αγωγής και Ψυχολογίας Π.Τ.Δ.Ε, Κέντρο Μελέτης Ψυχοφυσιολογίας και Εκπαίδευσης <http://dx.doi.org/10.12681/edusc.370>.

Σταμούλη Σ. (2010). *Η ανάπτυξη του αφηγηματικού λόγου στην ελληνική ως πρώτη και δεύτερη γλώσσα*. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα: Ελλάδα.

Στασινός, Δ. (2013). *Η Ειδική Εκπαίδευση 2020. Για μια συμπεριληπτική ή ολική εκπαίδευση στο νεο-ψηφιακό σχολείο με ψηφιακούς πρωταθλητές*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Τεκτονίδου Β. (2017). *Γλωσσική Ικανότητα παιδιών στο φάσμα του Αυτισμού Υψηλής Λειτουργικότητας Σε Σύγκριση Με Παιδιά Τυπικής Ανάπτυξης*. Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας Τμήμα Εκπαιδευτικής Και Κοινωνικής Πολιτικής: Θεσσαλονίκη.

Μπεζεβέγκης Η. (Επιμ.) (2009). *Εξελεκτική Ψυχολογία Δια Βίου Ανάπτυξη*. Αθήνα: Gutenberg.

Χοβαρδά Αι. (2014), *Αποτίμηση αφηγηματικών ικανοτήτων παιδιών προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας μέσω σύνθεσης και αναδιήγησης*, Δημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών Τμήμα Επιστημών Της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην προσχολική ηλικία: Πάτρα.